

Datum van inontvangstneming : 06/06/2025

Zaak C-298/25**Verzoek om een prejudiciële beslissing****Datum van indiening:**

22 april 2025

Verwijzende rechter:

Cour de cassation (Frankrijk)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

2 april 2025

Verzoekende partij:

Ofsets Limited

Verwerende partijen:

Sabena Technics Helicopters (voorheen Héli-union)

Stoltd Partner Limited

[OMISSIS]

ARREST VAN DE COUR DE CASSATION (hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken, Frankrijk), EERSTE CIVIELE KAMER, VAN 2 APRIL 2025

Ofsets Limited, vennootschap naar buitenlands recht, gevestigd [OMISSIS] [te] Limassol (Cyprus), heeft [een] cassatieberoep [OMISSIS] ingesteld tegen het arrest van 28 september 2022 van de cour d'appel de Paris (rechter in tweede aanleg Parijs, Frankrijk) [OMISSIS], in het geding tussen haar en:

1°/ Héli-union, naamloze vennootschap, thans Sabena Technics Helicopters, gevestigd [OMISSIS] [te] Toussus-le-Noble [Frankrijk],

2°/ Stoltd Partner Limited, vennootschap naar buitenlands recht, gevestigd [OMISSIS] Dublin [OMISSIS] (Ierland),

verweersters in cassatie.

Tot staving van haar cassatieberoep voert verzoekster twee cassatiemiddelen aan.

[OMISSIS]

Feiten en procedure

- 1 De Cypriotische vennootschap Ofsets Limited (hierna: „Ofsets”) heeft in 1995 een overeenkomst gesloten met de Franse vennootschap Héli-union, thans Sabena Technics Helicopters (hierna: „Héli-union”), die diensten aanbiedt op het gebied van luchtvervoer van passagiers, voor de terbeschikkingstelling van helikopterpiloten en werktuigbouwkundig ingenieurs. Deze overeenkomst bevatte een rechtskeuzeclausule ten gunste van het recht van het eiland Jersey.
- 2 Héli-union beëindigde de handelsbetrekkingen in maart 2020.
- 3 Ofsets heeft Héli-union voor de Franse rechter gedagvaard wegens het abrupt verbreken van vaste handelsbetrekkingen.
- 4 Deze vordering was niet gebaseerd op een contractueel beding. De overeenkomst voorzag niet in een minimumopzegtermijn. De vordering was gebaseerd op artikel L. 442-1, II, van de code de commerce (wetboek van koophandel), dat bepaalt dat eenieder die zich bezighoudt met activiteiten op het gebied van productie, distributie of dienstverlening en een vaste handelsbetrekking abrupt verbreekt zonder schriftelijke opzegging die rekening houdt met de duur van de handelsbetrekking, onder verwijzing naar de handelsgebruiken of de brancheakkoorden, aansprakelijk is.
- 5 De cour d’appel heeft deze bepaling buiten toepassing verklaard, zonder in te gaan op het karakter van bijzonder dwingend recht hiervan, wegens het ontbreken van een voldoende nauwe band tussen de litigieuze situatie en Frankrijk, en heeft geoordeeld dat het recht van Jersey het door partijen gekozen recht is overeenkomstig artikel 3 van verordening nr. 593/2008 van 17 juni 2008 (Rome I).
- 6 Ofsets heeft een beroep in cassatie ingesteld. Ofsets betoogt in wezen dat artikel L. 442-1, II, van de code de commerce moet worden toegepast als bijzonder dwingend recht, aangezien deze wet van toepassing is op alle betrekkingen die in Frankrijk plaatsvinden of waarbij ondernemers betrokken zijn van wie er ten minste één in Frankrijk is gevestigd.
- 7 Ofsets voegt daaraan toe dat volgens artikel 4 van verordening (EG) nr. 864/2007 van het Europees Parlement en de Raad van 11 juli 2007 betreffende het recht dat van toepassing is op niet-contractuele verbintenissen (Rome II), de toepasselijke collisieregels ertoe moeten leiden dat het Franse recht wordt aangewezen als het recht van het land dat een kennelijk nauwere band heeft met de litigieuze situatie.
- 8 Het cassatieberoep stelt de preliminaire vraag aan de orde of de aansprakelijkheidsvordering wegens abrupte verbreking van vaste

handelsbetrekkingen moet worden aangemerkt als een vordering uit overeenkomst dan wel uit onrechtmatige daad.

Toepasselijke bepalingen

Unierecht

- 9 Artikel 1, lid 1, van het Verdrag van Rome van 19 juni 1980 inzake het recht dat van toepassing is op verbintenissen uit overeenkomst bepaalt dat dit verdrag in gevallen waarin uit het recht van verschillende landen moet worden gekozen, van toepassing is op verbintenissen uit overeenkomst.
- 10 Volgens artikel 1, lid 1, van verordening (EG) nr. 864/2007 van het Europees Parlement en de Raad van 11 juli 2007 betreffende het recht dat van toepassing is op niet-contractuele verbintenissen (Rome II), is de verordening in de gevallen waarin tussen de rechtsstelsels van verschillende landen moet worden gekozen, van toepassing op niet-contractuele verbintenissen in burgerlijke en in handelszaken.
- 11 Artikel 4 van de Rome II-verordening bepaalt:
 - „1. Tenzij in deze verordening anders bepaald, is het recht dat van toepassing is op een onrechtmatige daad het recht van het land waar de schade zich voordoet, ongeacht in welk land de schadeveroorzakende gebeurtenis zich heeft voorgedaan en ongeacht in welke landen de indirecte gevolgen van die gebeurtenis zich voordoen.
 2. Indien evenwel degene wiens aansprakelijkheid in het geding is, en degene die schade lijdt, beiden hun gewone verblijfplaats in hetzelfde land hebben op het tijdstip waarop de schade zich voordoet, is het recht van dat land van toepassing.
 3. Indien uit het geheel der omstandigheden blijkt dat de onrechtmatige daad een kennelijk nauwere band heeft met een ander dan het in de leden 1 en 2 bedoelde land, is het recht van dat andere land van toepassing. Een kennelijk nauwere band met een ander land zou met name kunnen berusten op een reeds eerder bestaande, nauw met de onrechtmatige daad samenhangende betrekking tussen de partijen, zoals een overeenkomst.”
- 12 In overweging 7 van de Rome II-verordening staat te lezen dat het materiële toepassingsgebied en de bepalingen van de verordening moeten stroken met verordening (EG) nr. 44/2001 van de Raad van 22 december 2000 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (Brussel I).

Nationaal recht

- 13 De in artikel L. 442-1, II, van de code de commerce bedoelde abrupte verbreking van vaste handelsbetrekkingen vormt naar nationaal recht een „mededingingsbeperkende” praktijk, waarvoor bijzondere sancties gelden.
- 14 Deze tekst is voortgekomen uit de loi n° 96-588 sur la loyauté et l'équilibre des relations commerciales (wet nr. 96-588 betreffende de loyaliteit en het evenwicht van handelsbetrekkingen) van 1 juli 1996, waarbij artikel 36 van de ordonnance n° 86-1243 relative à la liberté des prix et de la concurrence (besluit nr. 86-1243 betreffende de vrijheid van prijzen en mededinging) van 1 december 1986 is gewijzigd en een onrechtmatige daad is ingevoerd, bestaande uit de „abrupte, zelfs gedeeltelijke, verbreking van een vaste handelsbetrekking, zonder schriftelijke opzegging die rekening houdt met eerdere handelsbetrekkingen en de in brancheakkoorden erkende gebruiken”.
- 15 Deze regeling, die voorheen was gecodificeerd in artikel L. 442-6, I, 5°, van de code de commerce, is sinds besluit nr. 2019-359 van 24 april 2019 opgenomen in artikel L. 442-1, II, van de code de commerce, dat zelf is opgenomen in een sectie met als opschrift „Mededingingsbeperkende praktijken” in boek IV van de code de commerce, met als opschrift „Vrijheid van prijzen en mededinging”.
- 16 De tekst hiervan luidt in zijn geheel als volgt:

„II.– Eenieder die zich bezighoudt met activiteiten op het gebied van productie, distributie of dienstverlening en een vaste handelsbetrekking abrupt verbreekt zonder schriftelijke opzegging die met name rekening houdt met de duur van de handelsbetrekking, onder verwijzing naar de handelsgebruiken of de brancheakkoorden, en, voor de vaststelling van de prijs die van toepassing is gedurende de looptijd ervan, met de economische voorwaarden van de markt waarop de partijen actief zijn, is aansprakelijk voor en verplicht tot het vergoeden van de veroorzaakte schade.

In geval van een geschil tussen partijen over de duur van de opzegtermijn kan degene die de handelsbetrekking heeft verbroken, niet aansprakelijk worden gesteld voor een ontoereikende duur indien hij een opzegtermijn van achttien maanden in acht heeft genomen.

De bepalingen van afdeling II staan niet in de weg aan de mogelijkheid om op te zeggen zonder opzegtermijn wegens niet-nakoming door de andere partij van haar verplichtingen of in geval van overmacht.”

- 17 In de nationale rechtspraak is gepreciseerd dat degene die de handelsbetrekking heeft verbroken op grond van deze bepaling niet aansprakelijk is wegens de verbreking zelf, maar wegens het abrupte karakter ervan, dat los van de inachtneming van de contractuele opzegtermijn wordt beoordeeld [OMISSIS] [verwijzing naar de nationale rechtspraak]. Zo is het vaste rechtspraak dat „het bestaan van een contractueel opzeggingsbeding de rechter desgevorderd niet

ontslaat van de verplichting om na te gaan of de contractuele opzegtermijn rekening houdt met de duur van de handelsbetrekkingen tussen de partijen en met de andere omstandigheden” [OMISSIS] [verwijzing naar de nationale rechtspraak].

- 18 Volgens eveneens vaste rechtspraak moet de toereikende duur van de opzegtermijn immers worden beoordeeld aan de hand van een concrete analyse van de handelsbetrekking, waarbij rekening wordt gehouden met de duur ervan, de gerealiseerde omzet, de bekendheid van de klant, de betrokken sector, het seizoensgebonden karakter van het product en de tijd die nodig is om een andere partner te vinden, met inachtneming van de wettelijke minimumopzegtermijn die is vastgesteld op basis van de handelsgebruiken en de economische afhankelijkheid van de leverancier, waarbij deze situatie wordt omschreven als de onmogelijkheid voor deze laatste om met een andere onderneming te beschikken over een oplossing die technisch en economisch gelijkwaardig is aan de contractuele betrekking die is verbroken [OMISSIS] [verwijzing naar de nationale rechtspraak].
- 19 Artikel L. 442-4 van datzelfde wetboek bepaalt:

„I.– Voor de toepassing van de artikelen L. 442-1, L. 442-2, L. 442-3, L. 442-7 en L. 442-8 wordt de rechtsvordering bij de bevoegde burgerlijke of handelsrechtbank ingesteld door eenieder die aantoon een belang te hebben, door het openbaar ministerie, door de minister voor Economische Zaken of door de voorzitter van de mededingingsautoriteit, wanneer deze laatste naar aanleiding van de onder zijn bevoegdheid vallende zaken een in voornoemde artikelen genoemde praktijk vaststelt.

Eenieder die een belang aantoon, kan de aangezochte rechter verzoeken staking van de in de artikelen L. 442-1, L. 442-2, L. 442-3, L. 442-7 en L. 442-8 genoemde praktijken te gelasten, alsook vergoeding van de geleden schade. Alleen de partij die slachtoffer is van de in de artikelen L. 442-1, L. 442-2, L. 442-3, L. 442-7 en L. 442-8 bedoelde praktijken kan de nietigheid van onrechtmatige bedingen of overeenkomsten laten vaststellen en terugbetaling van de wederrechtelijk ontvangen voordelen vorderen.

De minister van Economische Zaken of het openbaar ministerie kunnen de aangezochte rechter verzoeken om staking van de in de artikelen L. 442-1, L. 442-2, L. 442-3, L. 442-7 en L. 442-8 genoemde praktijken te gelasten. Zij kunnen voor al die praktijken ook de nietigheid van de onrechtmatige bedingen of overeenkomsten doen vaststellen en de terugbetaling vorderen van de wederrechtelijk ontvangen voordelen, mits de slachtoffers van die praktijken op welke wijze dan ook in kennis worden gesteld van het instellen van deze vordering in rechte. Zij kunnen ook verzoeken om oplegging van een civielrechtelijke boete waarvan het bedrag niet hoger mag zijn dan het hoogste van de volgende drie bedragen:

- 5 miljoen EUR;
- het drievoudige van het bedrag van de wederrechtelijk ontvangen of verkregen voordelen;
- 5 % van de omzet exclusief belastingen die in Frankrijk is behaald door degene die de praktijken heeft toegepast in het laatste boekjaar dat is afgesloten sinds het boekjaar dat voorafgaat aan het boekjaar waarin de praktijken zijn toegepast.

II.– De rechter gelast systematisch de publicatie, de verspreiding of de weergave van zijn beslissing of van een uittreksel daarvan, op de door hem nader bepaalde wijze. Hij kan gelasten dat het besluit of het uittreksel ervan wordt opgenomen in het jaarverslag over de verrichtingen van de bedrijfsleiders, de raad van commissarissen of de raad van bestuur van de onderneming. De kosten worden gedragen door de veroordeelde.

De rechter kan de tenuitvoerlegging van zijn beslissing op straffe van een dwangsom gelasten.

De kortgedingrechter kan, zo nodig op straffe van een dwangsom, staking van de onrechtmatige praktijken of elke andere voorlopige maatregel gelasten.”

- 20 Wanneer deze wetteksten worden toegepast, oordeelt de Cour de cassation (hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken, Frankrijk) in geschillen die onder het nationale recht vallen, dat iedere producent, handelaar en fabrikant, alsook eenieder die is ingeschreven in het beroepsregister, die een vaste handelsbetrekking abrupt verbreekt, aansprakelijk is wegens onrechtmatige daad [OMISSIS] [verwijzing naar de nationale rechtspraak].
- 21 Voor de toepassing van diezelfde bepaling in de internationale rechtsorde, die buiten de werkingssfeer van het recht van de Europese Unie valt, kwalificeert de Cour de cassation deze rechtsvordering ook als een vordering uit onrechtmatige daad [OMISSIS] [verwijzing naar de nationale rechtspraak].

Motivering van de prejudiciële verwijzing

- 22 In het arrest van 14 juli 2016 (Granarolo, C-196/15) heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie voor recht verklaard:

„Artikel 5, punt 3, van verordening (EG) nr. 44/2001 van de Raad van 22 december 2000 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken moet aldus worden uitgelegd dat een op de abrupte verbreking van een jarenlange handelsbetrekking gebaseerde schadevordering als in het hoofdgeding geen verbintenis uit onrechtmatige daad in de zin van deze verordening betreft

indien partijen in een stilzwijgend overeengekomen contractuele verhouding tot elkaar stonden, hetgeen ter beoordeling van de verwijzende rechter staat. Het bestaan van een dergelijke stilzwijgend overeengekomen contractuele betrekking moet worden aangetoond aan de hand van een aantal onderling samenhangende factoren, waarbij met name sprake kan zijn van jarenlange handelsbetrekkingen, de goede trouw tussen partijen, de regelmatigheid van transacties en hun ontwikkeling in de loop van de tijd in termen van hoeveelheid en waarde, de mogelijke afspraken over de in rekening gebrachte prijzen en/of de verleende kortingen, en de gevoerde correspondentie.”

23 De advocaat-generaal stelt het volgende in haar conclusie:

„11. In 2014 heeft het Hof van Justitie in het arrest Brogsitter (C-548/12) van 13 maart 2014 de scheidslijn tussen de bevoegdheidsgrond ter zake van verbintenissen uit onrechtmatige daad en die ter zake van verbintenissen uit overeenkomst nader bepaald.

12. In deze zaak onderzocht het Hof de vraag of civielrechtelijke aansprakelijkheidsvorderingen die naar nationaal recht vorderingen uit onrechtmatige daad waren, niettemin voortvloeiden uit ‚verbintenissen uit overeenkomst’ in de zin van artikel 5, punt 1, onder a), van verordening nr. 44/2001, aangezien tussen partijen in het hoofdgeding een overeenkomst bestond.

13. Volgens het Hof was voor de afbakening tussen de bevoegdheidsgrond ter zake van verbintenissen uit onrechtmatige daad en die ter zake van verbintenissen uit overeenkomst beslissend, of ‚de uitlegging [van een] overeenkomst tussen verweerder en verzoeker noodzakelijk is om vast te stellen of de gedraging die [...] eerstgenoemde [wordt verweten] [...] ongeoorloofd is’ [OMISSIS]. Een dergelijke uitlegging van een overeenkomst is noodzakelijk indien ‚de vorderingen [...] een schadevordering betreffen die redelijkerwijze kan worden gegrond op een schending van de rechten en plichten uit de overeenkomst tussen partijen in het hoofdgeding, zodat met die overeenkomst rekening moet worden gehouden om het geschil te beslechten’ [OMISSIS].

14. Wanneer een overeenkomst moet worden uitgelegd, dan geldt dus de bevoegdheidsgrond ter zake van verbintenissen uit overeenkomsten van artikel 5, punt 1, en zo niet, dan geldt de bevoegdheidsgrond ter zake van verbintenissen uit onrechtmatige daad van artikel 5, punt 3, van verordening nr. 44/2001.

[...]

29. Gelet op een en ander geef ik het Hof in overweging de prejudiciële vraag te beantwoorden als volgt:

„Een schadevordering wegens het verbreken van bestaande handelsbetrekkingen zonder raamovereenkomst of exclusiviteitsbeding betreft een verbintenis uit onrechtmatige daad en valt derhalve onder artikel 5, punt 3, van verordening nr. 44/2001 van de Raad van 22 december 2000 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken.”

- 24 Bij arrest van 24 november 2020 (Wikingerhof, C-59/19) heeft het Hof (Grote kamer) verklaard:

„32. Zo heeft een vordering betrekking op verbintenissen uit overeenkomst in de zin van artikel 7, punt 1, onder a), van verordening nr. 1215/2012, wanneer de uitlegging van de overeenkomst tussen de verweerder en de verzoeker noodzakelijk is om vast te stellen of de gedraging die laatstgenoemde verwijt aan eerstgenoemde, geoorloofd dan wel ongeoorloofd is (zie in die zin arrest van 13 maart 2014, Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, punt 25). Dat is met name het geval bij een vordering die is gebaseerd op de bedingen van een overeenkomst of op de rechtsregels die op grond van die overeenkomst van toepassing zijn (zie in die zin arrest van 10 september 2015, Holterman Ferho Exploitatie e.a., C-47/14, EU:C:2015:574, punt 53, en arrest van 15 juni 2017, Kareda, C-249/16, EU:C:2017:472, punten 30-33).

33. Wanneer de verzoeker zich in zijn verzoekschrift beroept op de regels inzake onrechtmatige daad, te weten de schending van een wettelijke verplichting, en het niet noodzakelijk is om de inhoud van de met de verweerder gesloten overeenkomst te onderzoeken om te bepalen of de aan hem verweten gedraging geoorloofd dan wel ongeoorloofd is, vloeit de grond voor de vordering daarentegen voort uit onrechtmatige daad in de zin van artikel 7, punt 2, van verordening nr. 1215/2012, aangezien die verplichting los van de overeenkomst op de verweerder rust.

34. In casu beroept Wikingerhof zich in haar verzoekschrift op schending van het Duitse mededingingsrecht, dat een algemeen verbod op misbruik van machtspositie bevat, onafhankelijk van enige overeenkomst of andere vrijwillige verbintenis. Zij is concreet van mening dat zij, vanwege de machtspositie van Booking.com op de relevante markt, geen andere keuze had dan de betrokken overeenkomst te sluiten en de gevolgen van de latere wijzigingen van de algemene voorwaarden van Booking.com te ondergaan, ondanks dat bepaalde praktijken van Booking.com onbillijk zijn.

35. De rechtsvraag die in het hoofdgeding centraal staat, is dus of Booking.com misbruik heeft gemaakt van een machtspositie in de zin van het Duitse mededingingsrecht. Zoals de advocaat-generaal heeft opgemerkt in de punten 122 en 123 van zijn conclusie, is het om vast te stellen of de praktijken die Booking.com worden verweten naar dat recht geoorloofd dan wel ongeoorloofd zijn, niet noodzakelijk om de overeenkomst tussen de

partijen in het hoofdgeding uit te leggen, aangezien een dergelijke uitlegging hoogstens noodzakelijk is om vast te stellen of die praktijken daadwerkelijk bestaan.

36. Derhalve moet worden overwogen, onder voorbehoud van verificatie door de verwijzende rechter, dat de vordering van Wikingerhof – voor zover deze is gebaseerd op de wettelijke verplichting om geen misbruik te maken van een machtspositie – betrekking heeft op verbintenissen uit onrechtmatige daad in de zin van artikel 7, punt 2, van verordening nr. 1215/2012.”

- 25 In de in Frankrijk gepubliceerde rechtsgeleerde commentaren op het arrest Wikingerhof werd opgemerkt dat in dit arrest nooit het precedent van Granarolo werd aangehaald, wat de hypothese heeft gevoed dat het Hof van Justitie van deze rechtspraak afzag.
- 26 Het Hof vraagt zich dan ook af of artikel 1, lid 1, van het Verdrag van Rome en artikel 1, lid 1, van de Rome II-verordening aldus moeten worden uitgelegd dat een schadevordering die is ingesteld wegens het abrupt verbreken van vaste handelsbetrekkingen zonder inachtneming van een redelijke opzegtermijn die niet door een overeenkomst maar door wettelijke bepalingen inzake mededingingsbeperkende praktijken wordt geëist, betrekking heeft op een verbintenis uit onrechtmatige daad, zoals het arrest Wikingerhof lijkt te suggereren, dan wel op een verbintenis uit overeenkomst, zoals eerder in het arrest Granarolo is aangegeven.

RECHTDOENDE:

Gelet op artikel 267 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie;

VERZOEKT de Cour de cassation het Hof van Justitie van de Europese Unie om een prejudiciële beslissing over de volgende vraag:

„Moeten artikel 1, lid 1, van het Verdrag van Rome van 19 juni 1980 inzake het recht dat van toepassing is op verbintenissen uit overeenkomst en artikel 1, lid 1, van verordening (EG) nr. 864/2007 van het Europees Parlement en de Raad van 11 juli 2007 betreffende het recht dat van toepassing is op niet-contractuele verbintenissen (Rome II) aldus worden uitgelegd dat een schadevordering wegens het abrupt verbreken van vaste handelsbetrekkingen, die wordt beoordeeld aan de hand van wettelijke bepalingen inzake mededingingsbeperkende praktijken en dus van een wettelijke verplichting om zich van bepaalde soorten gedragingen te onthouden, betrekking heeft op een verbintenis uit onrechtmatige daad, ongeacht de contractuele banden die tussen de partijen kunnen zijn ontstaan?”

[OMISSIS]